

GHID METODOLOGIC DE ELABORARE ȘI REDACTARE A PROIECTULUI DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ ÎN ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE A UNIVERSITĂȚII OVIDIUS – CONSTANȚA

Prezentul ghid oferă doctorandului din *Școala Doctorală de Teologie* cadrul general de referință cu privire la elaborarea și redactarea *Proiectului de cercetare științifică*. Cele prezentate în ghidul de față constituie un instrument de lucru, neavând un caracter obligatoriu, ci orientativ. Sugestiile cuprinse în ghid se referă la structura unui *Proiect de cercetare științifică*, general acceptată în lumea academică, și la regulile generale de alcătuire ale acestuia.

A. PARTEA ÎNTÂI: ASPECTE GENERALE

din Regulamentul Școlii Doctorale de Teologie

Programul individual de cercetare științifică presupune participarea doctorandului la unul sau mai multe proiecte științifice stabilite de către conducătorul de doctorat.

Promovarea doctorandului în programul de cercetare științifică, se face în urma acceptării *Proiectului de cercetare științifică*, susținut în fața unei comisii, alcătuită din conducătorul de doctorat (ca președinte) și încă cel puțin doi membri, care să aibă titlul științific de *profesor* sau *conferențiar*. Studentul – doctorand, absolvent al programului de studii avansate, poate să-și înscrie proiectul său de cercetare, printr-o *cerere*, înregistrată la secretariatul *Institutului de Studii Doctorale* din Universitatea Ovidius, în primele 10 zile ale lunii septembrie, cererea având *avizul* de conducătorului de doctorat și al directorului *Școlii Doctorale de Teologie*.

Susținerea *Proiectului de cercetare științifică* este programată de către conducătorul de doctorat, de obicei, imediat după 15 septembrie. Conducătorul de doctorat nu poate lipsi de la expunerea *Proiectului de cercetare științifică*, iar din comisia

de susținere trebuie să facă parte, așa cum am amintit, cel puțin doi membri.

Rezultatele evaluării se consemnează într-un *proces-verbal* și se exprimă printr-unul dintre calificativele: „foarte bine” și „bine”, care permit promovarea doctorandului în programul individual de cercetare. Un exemplu din *procesul-verbal*, semnat de conducătorul de doctorat și de membri comisiei de îndrumare, se depune la secretariatul *Institutului de Studii Doctorale* (ISD) din Universitatea Ovidius (Bd. Mamaia, nr. 124).

În cazul în care evaluarea *Proiectului de cercetare științifică* se încheie cu unul din calificativele „satisfăcător” sau „nesatisfăcător”, studentul-doctorand poate solicita o nouă prezentare a unui nou proiect de cercetare, reluându-se procedura pe care am menționat-o mai sus. Dacă și la a doua susținere a proiectului de cercetare doctorandul a obținut calificativul „satisfăcător” sau „nesatisfăcător”, atunci *studentul-doctorand* este *exmatriculat* de la studiile universitare de doctorat.

B. PAȘI PREMERGĂTORI REDACTĂRII

PROIECTULUI DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

1. Alegerea temei de cercetare

În momentul în care doctorandul alege tema *Proiectului de cercetare științifică*, trebuie să aibă în vedere următoarele aspecte:

- *Selecția subdomeniului*. Doctorandul va selecta, din cadrul domeniului *Teologie*, subdomeniul (*Teologie biblică*, *Teologie sistematică*, *Teologie practică* sau *Teologie istorică*) care îl interesează, precum și aria tematică în care vrea să-și circumscrie cercetarea sa. Este recomandat ca doctorandul să aleagă *subdomeniul* și *aria de cercetare* cu care este deja familiarizat sau pentru care are deja un interes demonstrat (prin preocupările sale în cadrul *licenței* sau a *masteratului* pe care le-a promovat)

- *Formularea temei de cercetare*. Doctorandul va avea grijă să identifice un subiect de cercetare despre care are deja cunoștințe. De pildă, poate dezvolta o temă ce a fost cuprinsă în lucrarea sa de licență sau cea de masterat, sau unul din proiectele de seminar sau referat pentru care a citit deja o bibliografie adecvată. De asemenea, poate selecta o temă conexă celei abordate în lucrarea sa de licență sau masterat, care să reprezinte o posibilă continuare a dezvoltării acesteia. Va avea grijă ca tema formulată pentru cercetare să nu fie identică cu vreuna care s-a stabilit deja în vreo școală doctorală din cuprinsul Patriarhiei Române (cel puțin în ultimii 10 ani). Titlul *Proiectului de cercetare științifică* trebuie să fie, așadar, sugestiv și să oglindească exact conținutul cercetării. Foarte importantă este, totodată și delimitarea *temei* sau *ariei* de cercetare.

2. Delimitarea ariei de cercetare (studiu)

Restrângerea temei cercetate este necesară. Prin urmare, atât titlul, cât și conținutul proiectului trebuie să reflecte acest aspect. Restrângerea se poate face prin mai multe modalități, care pot fi cumulative. Una dintre aceste modalități poate fi *delimitarea temporală*. Această delimitare presupune încadrarea precisă a perioadei de cercetare (investigate). (De pildă: „Relațiile României cu Vaticanul în *perioada interbelică*”; sau „Stat și Biserică în *perioada dictaturii comuniste*” etc.). Este recomandat ca limitele de timp să fie relativ scurte, astfel încât să permită o cercetare, dacă nu exhaustivă, cel puțin mai cuprinzătoare și în profunzime. O altă modalitate de restrângere a ariei de cercetare poate fi *delimitarea spațială*. Această delimitare presupune definirea unei arii geografice precise. (De exemplu, „*Relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu Patriarhia Ierusalimului*” sau „*Personalități patristice în spațiul danubiano-pontic*”). Restrângerea sferei cercetării se poate face prin prezentarea unui număr restrâns sau definit de unități de analiză. De exemplu, o temă referitoare la *Trăsăturile definitorii ale monahismului răsăritean*, ar trebui să se refere doar la câteva

dintre acestea, adică cele mai evidente. Sau o temă cu titlul: *Personalități patristice egiptene din primele trei veacuri*, ar trebui să se refere doar la cei mai reprezentativi Sfinți Părinți și scriitori bisericești care au reprezentat școala alexandrină în primele trei veacuri.

3. Titlul Proiectului de cercetare științifică

Titlul proiectului trebuie să definească exact subiectul cercetării. Claritatea impune întodeauna ca subiectul să fie restrâns la intențiile și posibilitățile concrete de cercetare. Una din soluțiile uzuale de restrângere a cercetării este aceea de a opera delimitări care au capacitatea de a preciza exact universul real al demersului științific.

Titlul trebuie să surprindă aceste delimitări ale ariei de cercetare. Un titlu ca de exemplu „*Politica religioasă din Unirea Europeană*” este prea vast, deoarece tema nu poate fi acoperită. El este și prea vag, întrucât coordonatorul științific și membrii comisiei de analiză nu știu ce anume trebuie să urmărească în conținutul proiectului. Un titlu preferabil ar putea fi: „*Politica religioasă din România în primul deceniu după Revoluția din 1989*”, caz în care se operează atât o restrângere temporală, cât și una a domeniului de investigație propriu-zis.

C. STRUCTURA UNUI PROIECT DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

Un *Proiect de cercetare științifică* va cuprinde 25-30 de pagini, format A4, în redactare Word: Font Times New Roman cu diacritice; spațiere 1,5; font size 12. Doctorandul va respecta regulile scrierii academice, inclusiv cele referitoare la plagiat și proprietate intelectuală. După redactare, proiectul va fi copertat și spiralat.

Pagina de titlu a *Proiectului de cercetare științifică* se va redacta conform modelului următor:

UNIVERSITATEA *OVIDIUS* CONSTANȚA
DEPARTAMENTUL ȘCOLII DOCTORALE DE TEOLOGIE
DOMENIUL DE DOCTORAT: TEOLOGIE

PROIECT DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ
TITLUL

.....
.....

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT
Pr. prof. univ. dr.....

STUDENT-DOCTORAND
.....

CONSTANȚA
2014

Structura propriu-zisă a unui Proiect de cercetare științifică va cuprinde, în general, câteva elemente, de care doctorandul va ține seamă. Prezentăm succint aceste elemente, reamintind că succesiunea și numărul lor respectă o ordine logică.

1. *Introducere*

Prima parte a proiectului ar trebui să aibă un caracter introductiv. Ea este o parte importantă, întrucât reflectă intenția doctorantului (autorului) și viziunea sa asupra problematicei abordate în proiect. Punctăm în continuare câteva elemente care nu pot lipsi din introducerea unui proiect de cercetare:

De obicei, *Introducerea* debutează cu un paragraf care să capteze atenția cititorului în legătură cu tema abordată de doctorand și să creeze cadrul general pentru dezvoltarea subiectului. În general, în primul paragraf se poate apela la citate sau afirmații generale despre necesitatea întreprinderii studiului de față. Punctarea *problematicii* studiului este esențială pentru proiectul întreprins de doctorand. Se cuvine ca doctorandul să surprindă, într-o singură frază, demersul său științific (de exemplu: că intenționează să identifice caracteristicile fenomenului religios *x*, sau dorește să aducă în prim-plan problema teologică *z*). Poate apoi detalia problematica în câteva scurte paragrafe, care să surprindă și mai clar intențiile sale referitoare la tema cercetată. Va urmări apoi să *încadreze tema cercetată în contextul cercetărilor științifice din domeniul teologiei*. În acest sens, va arăta importanța demersului său științific ca *cercetare în domeniul teologiei*, ca *cercetare interdisciplinară* la granița cercetărilor teologice și a cercetărilor științifice, sau ca *cercetare științifică* cu relevanțe teologice.

Motivarea alegerii temei se va sprijini pe preocupările științifice personale și experiențele de cercetare preliminară ale doctorandului. Acesta va sublinia *accesibilitatea, actualitatea și însemnătatea* cercetării temei, apoi va prezenta limitele posibile ale cercetării întreprinse de el, cu avantaje și dezavantaje. Va face *referiri la cercetările anterioare*, precizând domeniul curentul, paradigma teologică, contextul teoretic și metodologic mai larg în care se circumscrie tema cercetată de către doctorand. Va arăta felul în care prezentul proiect se leagă de cercetările și rezultatele anterioare.

Doctorandul va defini *caracterul cercetării* sale, arătând faptul că suntem în fața unei cercetări *fundamentale*, sau a unei cercetări *aplicative*, ori a unei cercetări *interdisciplinare*.

Obiectivele Proiectului de cercetare științifică trebuie surprinse de doctorand într-un singur paragraf, care să explice ceea ce dorește să realizeze. Doctorandul va prezenta pe scurt și

va puncta în termeni preciși scopul urmărit de cercetare. Obiectivele pot fi *teoretice* sau *practice*. De exemplu, dacă doctorandul dorește să prezinte și să argumenteze un punct de vedere prin care să elucideze o problemă teoretică controversată, el va specifica clar care este punctul său de vedere pe care îl susține și ce anume intenționează să demonstreze. Dacă doctorandul dorește să introducă un nou concept, atunci el va oferi o descriere a *conceptului* și va justifica de ce consideră că este necesară introducerea lui. Doctorandul va enumera cel puțin *trei obiective majore* care trebuie îndeplinite pe durata desfășurării proiectului de cercetare. De asemenea, va prezenta etapele care trebuie parcurse în vederea atingerii obiectivelor propuse. *Primul obiectiv* va avea în vedere realizarea unei documentări profunde în domeniul de cercetare propus. *Al doilea obiectiv*, în funcție de tema abordată, vizează alegerea și justificarea metodei ce urmează a fi dezvoltată în cadrul elaborării temei de cercetare. Doctorandul va stabili, de asemenea, ipotezele de lucru, instrumentele de lucru care să evidențieze caracterul original și noutatea, precum și contribuțiile autorului la lămurirea problemei abordate. *Al treilea obiectiv* se referă la utilizarea metodelor experimentale în vederea obținerii rezultatului programat. În final, doctorandul va efectua o analiză comparativă între rezultatele obținute pe cale teoretică și cele obținute experimental (prin interviuri pe teren, prin anchetă religioasă, prin observarea unui fenomen religios etc.).

Dacă scopul cercetării este extinderea unei cercetări existente deja, doctorandul va menționa rezultatele pe care le-a urmărit și va explica de ce sunt ele importante. Formularea tipică a unui obiectiv include un *verb*, adică *să asigure interpretarea unei teorii...*, *să descopere că...*, *să dovedească...* Prezentarea clară a obiectivelor arată că doctorandul are o viziune limpede asupra temei studiate și că știe exact în ce va consta contribuția cercetării sale la aceasta.

Semnificația studiului sau a cercetării trebuie să fie subliniată de doctorand în demersul său științific. Pentru a marca acest fapt, doctorandul trebuie să răspundă, în redactarea proiectului său, la câteva întrebări, cum ar fi: *de ce este important studiul; pentru cine este important; care vor fi implicațiile* pozitive ale realizării studiului (cercetării)? *Semnificația* studiului (cercetării) subliniază unde se încadrează cercetarea întreprinsă de doctorand între cercetările similare și încearcă să convingă cititorul de ce este *necesară*. Este important ca această secțiune să reflecte viziunea proprie a doctorandului asupra problematicii alese.

În finalul introducerii ar trebui enumerate *întrebările de cercetare*, fără a fi necesară elaborarea lor.

Iată câteva din aceste întrebări:

- care sunt atitudinile în legătură cu tema cercetării?
- există o diferență semnificativă între ceea ce s-a demonstrat de cercetătorii anteriori și ceea ce urmează să demonstreze doctorandul?
- ce tip de relații există între cercetările anterioare și cea de față?

În această parte introductivă, de prezentare a cercetării, trebuie menționată și *ipoteza studiului*.

2. Sursele de argumentare ale cercetării sau literatura de specialitate relevantă

O a doua parte a *Proiectului de cercetare științifică* va aduce în discuție principalele surse de argumentare ale cercetării ce urmează a fi făcută de către doctorand sau *literatura de specialitate relevantă* pentru temă, fundamentele teoretice sau alte cercetări relevante asupra temei alese. La această secțiune a proiectului, doctorandul va realiza o prezentare scurtă și clară a teoriilor și cercetărilor anterioare, aflate în strânsă legătură sau conexiune cu tema de cercetare, care reprezintă, de altfel, fundamentul teoretic al lucrării de doctorat pe care doctoratul va trebui să o redacteze la finele stagiului său de pregătire. El va

numi cele mai relevante lucrări și documente de arhivă pe care le-a citit și le-a studiat pentru tema proiectului. Va prezenta succint ideile cu cea mai pregnantă influență asupra abordării pe care o va face în proiect. Va preciza poziția teoretică pe care o va adopta în dezvoltarea temei. Această secțiune sau parte a proiectului poate cuprinde și o parte destinată delimitărilor conceptuale și definirii unor termeni cheie sau a unor termeni specifici cu care va opera (de pildă termenul de „*ipostas*” sau „*enipostasă*”, ori termenul de „*perihoreză*” etc.), dacă este cazul. Prin această parte a proiectului, doctorandul va demonstra de fapt cunoașterea subdomeniului teologic și a problematicii cărora le este circumscrisă tema aleasă.

3. Metodologia cercetării

Procedura de cercetare, pe parcursul capitolelor dezvoltate în proiectul de cercetare și metodele alese constituie următoarea parte a demersului științific întreprins de către doctorand. Această parte a proiectului demonstrează modul în care doctorandul a înțeles să deruleze cercetarea pe parcursul capitolelor și subcapitolelor din lucrare și în ce va consta aceasta. Este partea cea mai importantă a proiectului de cercetare și, în termeni cantitativi, reprezintă mai mult de jumătate din întinderea proiectului.

Metodologia este esențială pentru a arăta cum intenționează doctorandul să abordeze tema aleasă, să folosească o anumită teorie și să atingă obiectivele propuse. De metodologie depinde însăși cercetarea ce urmează a fi întreprinsă. Ea este aceea care face diferența dintre cercetarea de calitate și un simplu eseu (expunere). De aceea, este necesar ca doctorandul să demonstreze că și-a format o viziune proprie clară în ce privește abordarea demersului său științific.

Partea de metodologie ar trebui să răspundă la următoarele *întrebări de cercetare*:

- ce acțiuni intenționează să realizeze doctorandul pentru a lămurii întrebările de cercetare?

- ce pași trebuie să parcurgă doctorandul în demersul său științific pentru a testa ipoteza sa de lucru?
- la ce teste va fi supusă ipoteza?
- când poate considera doctorandul că ipoteza de cercetare a fost suficient testată pentru a o considera validată sau infirmată?

La acest punct al cercetării este bine ca doctorandul să reamintească *ipoteza* și *întrebările de cercetare*, apoi va prezenta strategia de cercetare propriu-zisă și, în detaliu, informații despre modul în care intenționează să desfășoare cercetarea pe capitole și subcapitole. Această prezentare ar putea cuprinde, de exemplu, răspunsuri pentru următoarele probleme:

- ce fel de informații sunt necesare, despre ce și de ce sunt necesare?
- ce fel de date sunt utile – date cantitative și/sau calitative?
- care sunt metodele de colectare a acestor date (interviu, analiză de document, comentariu, exegeză etc.)?
- cum procesează doctorandul informația rezultată din date? (aici ar fi relevantă abordarea pe care doctorandul a decis să o adopte).

Doctorandul va descrie succint metodele utilizate în proiectul de cercetare. Este important de știut că metodele de cercetare și abordare vor fi alese și adaptate în funcție de tema pe care doctorandul o propune. Prin urmare, metodologia nu poate fi standard pentru toate temele de cercetare. Ea trebuie să se plieze pe tema aleasă.

Dintre metodele utilizate în cercetarea teologică contemporană amintim următoarele:

- metoda documentării;
- metoda cercetării bibliografice;
- metoda analizei textului sau a documentelor;
- metoda comparativă;
- metoda cantitativă;
- metoda microistoriei;

- metoda calitativă;
- metoda interactivă, etc.

Abordarea metodelor de cercetare este diferită de la o temă la alta. De pildă cele două tipuri de metode – *cantitativă* și *calitativă* - nu sunt incompatibile și nu se exclud reciproc. De aceea pot fi utilizabile în aceeași cercetare. Dacă doctorandul vrea să *măsoare* un fenomen social sau religios, incidența anumitor reăspunsuri în mijlocul populației și realizarea de corelații statistice între caracteristici măsurabile ale fenomenelor sociale sau religioase, el va adopta un *desing de cercetare cantitativă*. Pe de altă parte, dacă doctorandul va urmări *explorarea semnificațiilor* asociate unui fenomen social sau religios, el va adopta un *demers de cercetare calitativă*.

Instrumentele de cercetare în domeniul Teologiei sunt multiple. De exemplu, dacă doctorandul a ales pentru o abordare calitativă realizarea unui *interviu*, interviul propriu-zis reprezintă un instrument prin intermediul căruia el realizează cercetarea. În acest caz, doctorandul va prezenta în cadrul acestei secțiuni grila de interviu pe care intenționează să o utilizeze.

După ce va înfățișa *etapele cercetării*, doctorandul va menționa *rezultatele așteptate* în urma demersului său științific. El va contura succint ce crede că va obține la finalul cercetării. Această secțiune a metodologiei de cercetare este menită să reflecte capacitatea doctorandului de a elabora propriul demers de analiză și cercetare asupra unei anumite teme în subdomeniul de teologie ales.

4. Concluziile

Proiectul de cercetare științifică se încheie în mod necesar cu concluziile autorului. Aceste concluzii pot să apară în corpul proiectului sau să fie formulate la final. Important este ca ele să fie formulate clar și concis, fără ambiguități. La nivelul unui proiect de cercetare, concluziile par a fi premature, întrucât cercetarea propriu-zisă încă nu s-a desfășurat. Totuși, în concluziile unui proiect de cercetare poate fi întreprins un demers

de autoevaluare a propriei cercetări făcute de către doctorand, în cadrul căruia va încerca să identifice minusurile, dar și realizările. De pildă, constată că cercetarea este riguroasă sub aspectul metodei selectate și a pașilor făcuți, dar are o insuficientă acoperire geografică.

5. Bibliografia selectivă

Bibliografia selectivă parcursă pentru elaborarea și redactarea proiectului de cercetare este obligatorie, ea trebuie să cuprindă literatura de specialitate care a stat la baza redactării proiectului. Doctorandul va prezenta referințe bibliografice de specialitate care reflectă aspecte actuale relevante ale subdomeniului teologic în cadrul căruia se înscrie tema sa de cercetare. Se pune accent pe literatura de specialitate publicată în ultimii zece ani și pe relizările recente din domeniul Teologiei.

Bibliografia selectivă va fi așezată în funcție de importanța surselor științifice utilizate în argumentările pe care doctorandul le face în demersul său științific. De pildă, dacă doctorandul va prezenta în proiectul său de cercetare o *temă de Teologie istorică*, el va prezenta *Bibliografia selectivă* astfel:

I. Izvoare:

A. Arhive;

B. Documente publicate în volum;

II. Atlase, Dicționare, Colecții patristice, Compendii;

III. Istorii generale, sinteze de istorie ecleziastică, microistorii;

IV. Memorialistică;

V. Presă;

VI. Webografie (selectiv); cel mult 5% din *Bibliografia selectivă*.

Bibliografia selectivă se va așeza în ordine alfabetică, pe fiecare capitol din cele enumerate mai sus, menționându-se mai întâi numele (de familie) al autorului apoi prenumele. Iată un exemplu:

- Evdokimov, Paul, *Femeia și mântuirea lumii*, traducere de Gabriel Moldoveanu, Asociația Cristiana, București, 1995;
- Ivănescu, Cezar, Covaci Stela, *Timpul asasinilor*, Libra, București, 1997.

6. Anexele

La anexe, doctorandul va atașa cele mai semnificative documente, comentarii, teorii, texte de specialitate, referitoare la tema tratată de către acesta în proiectul de cercetare. De obicei, anexele se folosesc la redactarea tezei de doctorat, iar uneori și în rapoartele de cercetare.

Sperăm ca acest ghid metodologic de elaborare și redactare a *Proiectului de cercetare științifică* să fie de folos doctoranzilor din Școala noastră doctorală, în stagiul lor de pregătire pentru obținerea titlului de *doctor în teologie*.